

WSPÓŁPRACA OPTIMALIZUJĄCA ODDZIAŁYWANIA WYCHOWAWCZE W POLSKIM I NIEMIECKIM MŁODZIEŻOWYM OŚRODKU RESOCJALIZACYJNYM

DARIA BOBRZIK
dariabobrzik@o2.pl
MAREK SZECÓWKA
mszeczowka@op.pl

„W wychowaniu musi być i swoboda i przymus.
Usuńmy pierwszy z tych momentów,
a zamiast wychowania będziemy mieli mechaniczną tresurę;
usuńmy drugi, a otrzymamy barbarzyński chaos”.
Bogdan Nawroczyński¹

W ostatnich latach notuje się niezwykle ożywioną dyskusję wokół problemu przestępczości oraz metod jej zwalczania. Dyskusja ta przykuwa uwagę nie tylko środowiska prawnokryminologicznego, które zawodowo zajmuje się przestępczością i polityką kryminalną, lecz również publicystów, polityków, środków masowego przekazu, a nade wszystko opinii publicznej. W centrum rozważań znalazła się problematyka polityki kryminalnej odnoszącej się do sposobu reagowania na zjawisko przestępczości. Z coraz większym natężeniem pojawiały się pytania: Czy zwiększenie surowości karania może przyczynić się do zmniejszenia rozmiarów przestępczości oraz czy odpowiedzią na narastające zjawisko dewiacji winno być zaostrzenie represji karnej?² Zatem, czy w świetle wzrostu rozmiarów przestępczości należy zwiększyć punitivność prawa, czy pozostać przy promowanym racjonalizmie karania?

Swobodę i przymus w wychowaniu warto przeanalizować z uwzględnieniem postępującej ewolucji w tym zakresie. Historia nieustannie odwołuje się do pytania czy winniśmy stawiać na swobodę czy rygoryzm w wychowaniu? W odpowiedzi na zadane pytanie, zrodziło się wiele nurtów wychowania liberalnego, swobodnego, jak i represyjnego czy rygorystycznego³.

Podążając rozważania nad powyższymi pytaniami, należałoby odwołać się do genezy rozwoju praktyk resocjalizacyjnych na świecie. Zdaniem Adama Szecówki, resocjalizacyjne oddziaływania instytucjonalne w stosunku do nieletnich, zarówno w Polsce, jak i na świecie, mają za sobą długi proces humanizacji. W starożytności i średniowieczu sprawcy przestępstw osadzeni w więzieniach poddawani byli odwetowi, który najczęściej obejmował piętnowanie, rozmaite tortury, często wyroki śmierci⁴. Jak dodaje Bronisław Urban, humanitarne tendencje kształtujące abolicjonistyczne podejście do jednostek przestępczych najwyraźniej zaznaczają się w traktowaniu nieletnich. W większości kultur, różnorodne systemy kontroli społecznej, od najwcześniejszych okresów historycznych, bardziej czy mniej intencjonalnie, uwzględniały specyfikę młodych pokoleń. Chociaż w dziejach ludzkości można znaleźć wiele przykładów okrutnego i surowego karania dzieci, to zarówno w ogólnej filozofii społecznej myśli penitencjarnej, jak i pedagogicznej, przebija się uzasadnienie łagodniejszego

¹ B. Nawroczyński, *O wychowaniu i wychowawcach*, Warszawa 1968, s. 131.

² M. Melezini, *Punitivność wymiaru sprawiedliwości karnej w Polsce w XX wieku*, Białystok 2003, s. 9.

³ J. Bińczycka, *Między swobodą a przemocą w wychowaniu*, Kraków 1999, s. 10.

⁴ A. Szecówka *Zarys humanizacji postępowania resocjalizacyjnego*, [w:] L. Nowacka, E. Nycz (red.), *Racibórz. Dorastanie w przestrzeni miasta na początku XXI wieku*, Racibórz 2010, s. 91 – 93.

traktowania młodzieży naruszającej normy i prawa społeczne. Praktyczna realizacja tych postulatów nosi znamiona dramatu, ponieważ stawała się rzeczywistością dopiero pod wpływem uświadamiania sobie zbiorowego oraz jednostkowego cierpienia. W zasadniczym nurcie zmierzała do poszerzania wolności i zastępowania kary odwetowej środkami pedagogiczno-prewencyjnymi. Takie tendencje zaznaczyły się w organizacji instytucji resocjalizacyjnych, powstających w różnych okresach historycznych⁵.

Źródło współczesnych rozważań nad optymalizacją oddziaływań resocjalizacyjnych stanowią orientacje i kierunki psychologiczne tworzone w ścisłej zależności z poglądami filozoficznymi. Ich złożoność oraz wzajemne przenikanie się stwarza trudności w zakresie wyodrębniania tych, które stworzyły system poglądów na resocjalizację i karanie. Wśród bogatej literatury poświęconej tematyce resocjalizacji, wymienia się, znamienne dla współczesnej psychologii kierunki myślenia, do których zaliczamy m.in. model rozwojowy, psychodynamiczny, podejście kontrkulturowe, model transcendentálny oraz psychoedukacyjny. Jednakże do najczęściej wymienianych należą psychoanaliza, behaviorizm oraz psychologia hormistyczna⁶.

W odniesieniu do wciąż rozwijających się orientacji psychologicznych, Lesław Pytka zwraca uwagę na potrzebę odwoływania się w pracy resocjalizacyjnej do triady w postaci diagnozy, prognozy i terapii. Znajomość tych podstawowych elementów stwarza możliwość zaprogramowania właściwych dla jednostek nieprzystosowanych społecznie indywidualnych stylów oddziaływań resocjalizacyjnych⁷. Podobnie problem ten ujmuje Kazimierz Pospiszyl dodając, iż rzetelnie postawiona diagnoza psychologiczna pozwala na określenie stopnia wrażliwości i podatności jednostki na tzw. „głos serca”. Zdaniem autora można wymienić dwa ujęcia odnoszące się do oddziaływań resocjalizacyjnych. Pierwsze, zwane wymiarem „serca i rozumu”, odwołuje się do oddziaływań na sferę intelektualno-emojonalną jednostek. Bazuje ono przede wszystkim na oddziaływaniu przez serce, apelując do uczuciowości, wrażliwości oraz chęci doskonalenia swojego życia wewnętrznego. Natomiast drugie ujęcie wskazuje na stopień surowości podejmowanych oddziaływań resocjalizacyjnych, począwszy od łagodnych (permissywnych), a kończąc na skrajnie punitywnych. Model permissywny zakłada konieczność pełnego, wyrozumiałego, bliskiego oraz ciepłego podejścia do wychowanków. Z kolei model punitywny, zwraca uwagę na potrzeby surowego traktowania niedostosowanych poprzez wpajanie im poczucia dystansu oraz autorytarnego decydowania o dalszych ich losach. Oba modele opierają się o wcześniej wspomnianą filozofię dotyczącą genezy zachowań przestępczych⁸. Jak dodaje A. Szczówka, oddziaływania wychowawcze, oscylujące pomiędzy permissywnością a punitywnością, wobec wychowanków wrażliwych przemawiają do serca, natomiast wobec bezuczuciowych „zimnych drani” odwołują się do rozumu⁹.

Zasygnalizowane wyżej rozważania teoretyczne, wskazujące na przemiany w rozwoju humanizacji postępowania resocjalizacyjnego, zainspirowały nas do podjęcia badań komparatystycznych nad współpracą optymalizującą oddziaływania wychowawcze w polskim i niemieckim młodzieżowym ośrodku resocjalizacyjnym.

Idea przeprowadzenia tych badań zrodziła się w trakcie konferencji zorganizowanej z okazji 15-lecia współpracy Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Raciborzu oraz Leinerstift Jugendhilfezentrum w Grossefehn.

⁵ B. Urban, *Doskonalenie instytucjonalnej (zakładowej) resocjalizacji młodzieży*, [w:] F. Kozaczuk, B. Urban (red.), *Profilaktyka i resocjalizacja młodzieży*, Rzeszów 2001, s. 137.

⁶ K. Pospiszyl, *Resocjalizacja. Teoretyczne podstawy oraz przykłady programów oddziaływań*, Warszawa 1998, s. 8 – 15.

⁷ L. Pytka, *Pedagogika resocjalizacyjna. Wybrane zagadnienia diagnostyczne i metodyczne*, Warszawa 2001, s. 120 - 128.

⁸ K. Pospiszyl, *Resocjalizacja...*, dz. cyt., s. 156 - 159.

⁹ A. Szczówka, *Między punitywnością a permissywnością w resocjalizacji nieletnich*, „Opieka – Wychowanie – Terapia” 1996, nr. 4, s. 9.

Bogactwo wiedzy oraz doświadczeń, zebranych podczas 15 lat współpracy obu placówek, skłoniło przedstawicieli reprezentujących Uniwersytet Wrocławski, Państwową Wyższą Szkołę Zawodową w Raciborzu, Uniwersytet w Oldenburgu, a także młodzieżowe placówki resocjalizacyjne - Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Raciborzu oraz Leinerstift Jugendhilfzentrum w Grossefehn do podjęcia dogłębnych badań komparatystycznych nad wieloaspektową współpracą wymienionych instytucji. W tym celu autorzy, na podstawie porozumienia polsko-niemieckiego, udali się do niemieckiego Grossefehn i do Raciborza, w celu zgromadzenia materiałów źródłowych oraz przeprowadzenia badań porównawczych. Zebrany materiał badawczy pozwolił zapoznać się ze strukturą organizacyjną, metodami i formami pracy wychowawczej, infrastrukturą, kierunkami współpracy ze społecznością lokalną oraz dokumentacją placówki młodzieżowego ośrodka resocjalizacyjnego w Niemczech i w Polsce. Uzyskana tą drogą obszerna baza źródłowa i dokumentacja może posłużyć do podejmowania dalszych analiz, np. w ramach prac licencjackich lub magisterskich¹⁰.

W toku procedury badawczej zastosowana została metoda monografii, do której wykorzystano analizę dokumentów. Badania zostały wsparte metodą indywidualnych przypadków. Przeprowadzono wywiady z dyrektorami i kadrami pedagogicznymi polskiej oraz niemieckiej placówki.

Zgodnie z podjętą tematyką zostały wysunięte następujące problemy badawcze:

1. Jaka jest geneza współpracy Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Raciborzu z niemieckim Jugendhilfzentrum Leinerstift w Grossefehn?
2. Jakie są podobieństwa i różnice stosowanych systemów wychowawczych?
3. Jakie korzystne zmiany nastąpiły w oddziaływaniach resocjalizacyjnych w toku współpracy analizowanych ośrodków?
4. Co obejmuje wymiana młodzieży z badanych placówek resocjalizacyjnych?
5. W jakim zakresie prowadzone są komparatystyczne konferencje naukowe i szkoleniowe z udziałem pracowników ośrodków akademickich i porównywanych placówek resocjalizacyjnych?

Zgodnie z postawionym pierwszym problemem badawczym, poddano analizie dokumentację placówek, z której wynika, iż współpraca pomiędzy Zakładem Poprawczym i Schroniskiem dla Nieletnich w Raciborzu a Jugendhilfzentrum Leinerstift w Grossefehn rozpoczęła się w maju 1994 r. i trwa do dziś. Współpraca została zapoczątkowana przez Kazimierza Bojarskiego, byłego pracownika Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Raciborzu, który przed laty wyjechał do Niemiec i podjął pracę na stanowisku wychowawcy w tamtejszej placówce resocjalizacyjnej.

W nawiązaniu do drugiego problemu badawczego, dotyczącego podobieństw i różnic systemów wychowawczych, nie sposób nie zauważyć, iż Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Raciborzu oraz Jugendhilfzentrum Leinerstift w Grossefehn różnią się typem, przeznaczeniem, charakterem oraz proponowaną ofertą wychowawczą. Raciborski zakład jest placówką typu półotwartego, przeznaczoną dla chłopców między 13 a 21 r.ż. Wychowankowie zostają umieszczeni w zakładzie na mocy orzeczenia Sądu Rodzinnego. Znajdujący się w centrum miasta zakład poprawczy utrzymywany jest z budżetu państwa. W skład placówki wchodzi szkoła, internat, zespół diagnostyczno – korekcyjny oraz administracja, które znajdują się w budynku zakładu, natomiast warsztaty szkolne mają swoją siedzibę na obrzeżach miasta. Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Raciborzu swoje działania wychowawcze opierają na systemie komplementarnym (eklektycznym), który pozwala na dobór zindywidualizowanego modelu oddziaływań resocjalizacyjnych. Odzwierciedlenie postępowań wychowawczych stanowi opracowanie dla każdego wychowanka IPR-u (indywidual-

¹⁰ Por.: D. Bobrzyk, L. Kołodziejczak, M. Szećowka, *Polsko-niemieckie konfrontacje pedagogiczne studentów resocjalizacji*, „Przegląd Uniwersytecki” 2011, nr. 5, s. 13-14.

ny program oddziaływań resocjalizacyjnych) oraz powołanie instytucji Patronatu. Z kolei Jugendhilfezentrum Leinerstift jest placówką typu otwartego, przeznaczoną dla chłopców do 23 r.ż. oraz dla dziewcząt i matek z dziećmi od 4 r.ż. Pomoc oferowana dzieciom i młodzieży przebywającym w niemieckim ośrodku, regulowana jest na mocy ustawy o pomocy dzieciom i młodzieży SGB VIII (Kinder – und Jugendhilfegesetzes), w której znajdują się wytyczne, odnoszące się do sposobu udzielania pomocy nieletnim oraz ich rodzinom. W skład niemieckiej placówki wchodzi 14 grup wychowawczych i ponad 100 placówek rozmieszczonych po całym powiecie. Jugendhilfezentrum w Leinerstift jest ośrodkiem prywatnym, utrzymywanym przez Urząd do Spraw Młodzieży (Jugendamt). Wśród bogatej oferty wychowawczej dominuje system rodzinkowy, ukierunkowany na pomoc dzieciom i młodzieży znajdujących się w sytuacji kryzysowej oraz pomoc w odbudowie relacji rodzinnych. W związku z różnym typem obu placówek, również kadra wychowawcza posiada inne wykształcenie. W polskiej placówce wychowawcy muszą posiadać wykształcenie wyższe z zakresu pedagogiki resocjalizacyjnej, natomiast w niemieckim ośrodku poziom wykształcenia kadry jest zróżnicowany. Znajdują tam zatrudnienie zarówno wychowawcy ze średnim wykształceniem, jak i wyższym z zakresu pedagogiki specjalnej.

Kolejny problem badawczy odnosi się do korzystnych zmian zachodzących w oddziaływaniach resocjalizacyjnych w toku współpracy analizowanych ośrodków. Na terenie obu instytucji przewiduje się dokonanie większych, bądź mniejszych zmian. Po stronie polskiej zostanie otwarty nowy budynek zakładu, posiadający w pełni nowoczesną infrastrukturę zgodną z wszystkimi wymogami Unii Europejskiej. Będzie ona profesjonalnie zabezpieczona. Zaprojektowano dla każdej grupy cztery sypialnie trzyosobowe, by w ten sposób zapobiec tworzeniu się jakichkolwiek par, prowadzących do ewentualnych aktów homoseksualnych. Wzorem rozwiązań niemieckich w nowym budynku dla każdej grupy wychowawczej zaplanowano aneks kuchenny, w którym wychowankowie sami będą sobie przygotowywali posiłki. Poszczególne grupy będą dysponowały własnymi pralniami (obecnie funkcjonuje jedna pralnia dla wszystkich wychowanków).

W odniesieniu do placówki niemieckiej nie przewiduje się większych zmian w infrastrukturze. Zaplanowano odrębną grupę wychowawczą dla nieletnich matek z dziećmi. Podjęto decyzję o utworzeniu nowej grupy wychowawczej przeznaczonej dla dziewcząt i tym samym oddzieleniu ich od chłopców. Nawiązuje to do polskich doświadczeń o negatywnych ubocznych skutkach funkcjonowania koedukacyjnych grup wychowawczych.

Należałoby dodać, iż większe korzyści dla obu stron dałyby dłuższe pobyty wychowanków i kadry pedagogicznej podczas wymiany. Stanowiłoby to możliwość wzbogacenia doświadczeń i wdrażania zmian w systemach oddziaływań badanych placówek. Dla przykładu, raciborski ośrodek mógłby skorzystać z niemieckich rozwiązań dotyczących usług oferowanych na zewnątrz placówki dla społeczności lokalnej. Interesujące dla polskich partnerów jest prowadzenie w ośrodku kawiarenki, w której wychowankowie rozwijaliby umiejętności animacyjne, prezentowali własną kulturę młodzieżową, dyskutowali, wymieniali i wzbogacali poglądy. W polskich warunkach w kawiarence można by dodatkowo prezentować funkcjonujące w zakładzie zespoły muzyczne, małe formy teatralne, twórczość poetycką i plastyczną wychowanków. Ponadto kawiarenka byłaby miejscem spotkań fanów określonej muzyki i wykonawców, lansowania zespołów muzycznych, spotkań z ciekawymi ludźmi.

Dyrektor raciborskiego Zakładu Poprawczego Grzegorz Bulenda stwierdza, że „nasz zakład może korzystać z niemieckich doświadczeń pozyskiwania dodatkowych środków finansowych, w wyniku świadczonych usług. Na przykład garncarstwo, rzeźba, pieczenie ciasta, dekorowanie wnętrz na święta to działania, które staramy się wprowadzać, jako formy wzbogacające pracę naszej placów-

ki”¹¹. Zastępca kierownika internatu w raciborskim zakładzie poprawczym Mariusz Zychma dodaje, iż „istotne byłoby umacnianie i zachowanie mocnych stron dotychczasowych polskich oddziaływań i wprowadzanie tych, których efektywność potwierdza się w niemieckim ośrodku”¹².

Do wielu polskich doświadczeń sięga niemiecka placówka. Niemieccy wychowankowie korzystają ze wspólnie prowadzonych zajęć w Polsce. Uczestniczą w imprezach sportowych i artystycznych, obozach żeglarskich na Mazurach, obozach wspinaczkowych w Jurze Krakowsko-Częstochowskiej, wycieczkach turystycznych, odwiedzają polskie miejsca pamięci narodowej, np. Oświęcim, Kraków, Pszczyna czy Wrocław. Obie placówki wychodzą poza krąg swojej kultury, umożliwiając w ten sposób niwelowanie powszechnie uznawanych stereotypów, jak i obalania negatywnych schematów.

Czwarty problem badawczy dotyczy cyklicznej wymiany wychowanków badanych placówek. Z badań wynika, iż największą popularnością wśród wychowanków cieszą się wyjazdy o charakterze sportowo-turystycznym, a w szczególności wspomniane wcześniej obozy żeglarskie na Mazurach. Wicedyrektor raciborskiej placówki Andrzej Tomczyk podkreśla olbrzymie zalety takich imprez: „Chłopcy doskonałą swe umiejętności w organizacji obozu żeglarskiego. Sami rozbijają namioty, pomagając przy tym także młodszymi, mniej zaradnym kolegom. Samodzielnie przygotowują posiłki dla wszystkich uczestników obozu. Wieczorami rozpalają ognisko i śpiewają szanty. Organizowane są też zawody, głównie o charakterze sportowym. Przed rejsem muszą zapoznać się z instruktażem dotyczącym zachowania się na łodziach oraz odbyć podstawowe szkolenie żeglarskie. W ramach dnia sportu odbywają się również zawody kajakarskie, pływackie, skoki do wody oraz mecz piłki nożnej Polska - Niemcy. Szczególną atrakcją jest pobyt w Aquaparku w Mikołajkach. W środowisku naszego zakładu wychowankowie z obu krajów mogą wykazać się sprawnością w grach zręcznościowych, takich jak: bilard, tenis stołowy lub piłkarzyki”¹³. Dla wychowanków ogromne znaczenie mają wszystkie wycieczki i chwile spędzone w środowisku otwartym. Wspólne wyjazdy i obozy stanowią zarówno dla wychowawców, jak i wychowanków bogate doświadczenie, które przynosi obustronne korzyści¹⁴.

W odniesieniu do ostatniego problemu badawczego Dyrektor Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Raciborzu podczas wywiadu wspominał „o seminarium komparatystycznym, którego tematem przewodnim był problem opieki i resocjalizacji nieletnich. Uczestnikom seminarium umożliwiono autopsję raciborskiego zażytkowego już zakładu karnego i poznania sposobu jego funkcjonowania. Bez wątpienia można stwierdzić, że wizyta w więzieniu zrobiła na naszych przyjaciółach z Niemiec ogromne wrażenie. Strona polska również miała możliwość uczestniczenia w sesji naukowej zorganizowanej w 2004 r. w Grossefehn z okazji 10-lecia wspólnej pracy”¹⁵. Ponadto trwająca już 17 lat współpraca obu tych placówek stanowi powód do wielkiej dumy. Stąd każda jubileuszowa rocznica jest uroczystie obchodzona. Przełomowym wydarzeniem stało się 15-lecie wspólnej pracy, z okazji którego, oprócz wcześniej już omówionego seminarium, polscy i niemieccy partnerzy mieli okazję uczestniczyć we wspólnym biegu maratońskim oraz zwiedzić Zakład Karny w Raciborzu.

Przeprowadzona wieloaspektowa analiza komparatystyczna w zakresie funkcjonowania polskiej i niemieckiej placówki resocjalizacyjnej, wzbogaca nie tylko umiejętności z zakresu podejmowanych

¹¹ Protokół z wywiadu przeprowadzonego z dyrektorem Zakładu Poprawczego w Raciborzu. [w:] M. Szecówka, *Współpraca Zakładu Poprawczego w Raciborzu i Jugendhilfzentrum Leinerstift w Grossefehn a doskonalenie pracy polskiej placówki resocjalizacyjnej*, niepublikowana praca magisterska, Instytut Pedagogiki UW, Wrocław 2012, promotor dr hab. W. Złobicki.

¹² S. Philipczyk, *Analiza porównawcza oddziaływań wychowawczych w polskiej i niemieckiej placówce resocjalizacyjnej*, niepublikowana praca licencjacka napisana pod kierunkiem dr A. Szecówki, Racibórz 2011, s. 62.

¹³ Protokół..., dz. cyt.

¹⁴ R. Foltys, *Rezultaty współpracy polsko-niemieckiej w placówkach resocjalizacyjnych dla młodzieży*, niepublikowana praca licencjacka napisana pod kierunkiem dr. A. Szecówki, Racibórz 2011, s. 50-51.

¹⁵ Protokół..., dz. cyt.

działań opiekuńczo-wychowawczych, lecz przede wszystkim służy optymalizacji oddziaływań resocjalizacyjnych poprzez udoskonalanie oferty wychowawczej. Sprzyja wdrażaniu inicjatyw pedagogicznych inspirowanych współpracą, wzbogacając o nowe doświadczenia i refleksje pedagogiczne pracowników obu placówek. Natomiast wzajemne kontakty wychowanków oraz kadry pedagogicznej przyczyniają się do eliminowania uprzedzeń a nade wszystko wzmacniania autentycznej przyjaźni i tolerancji.

Podsumowując rozważania na temat poszukiwań optymalnych sposobów oddziaływań resocjalizacyjnych, warto zwrócić uwagę, by nie podejmować działań zmierzających wyłącznie w kierunku punitywnym bądź permissywnym. Zdaniem A. Szecówki niejednokrotnie błędnie pojmowany proces humanizacji środków wychowawczych, jak i poprawczych, prowadzi do nadmiernego złagodzenia oddziaływań resocjalizacyjnych. Równocześnie zmierza do zmniejszenia zobowiązań ze strony resocjalizowanych. Zaś przesadny liberalizm bądź skrajny permissywizm nie pozwala na usuwanie pogłębiającego się wykołajenia silnie zdemoralizowanych wychowanków, w rezultacie przynosząc im szkodę¹⁶. Jak dodaje L. Pytka, istota resocjalizacji ujawnia się jako proces uwewnętrznienia społecznie pożądanego wartości, spełniającego rolę wewnętrznego kontrolera, jako sumienia. Autor wskazuje, iż proces resocjalizacji może przebiegać w różnych środowiskach, wiążących się ideą rozwoju-samorozwoju, karania i samokarania. Zatem nie należy zadawać sobie pytania czy karać?, czy resocjalizować?. Raczej winniśmy zmierzać do uzyskania odpowiedzi na pytanie jak resocjalizować społecznie niedostosowanych, dążąc do przebudowy sposobu myślenia, działania oraz odczuwania?¹⁷.

Zdaniem J. Bińczyckiej „od przymusu uciec się nie da. Przymus towarzyszyć musi swobodzie”¹⁸. Odwołując się do niniejszego cytatu autorka miała na myśli fakt, iż nieograniczona swoboda prowadzi do chaosu celów, przypadkowych ruchów raniących innych, stając się w ten sposób swym zaprzeczeniem a nade wszystko hamując rozwój jednostki. Zatem prawdziwa swoboda nie polega na wyzwoleniu się od wszelkich ograniczeń, to wolność zmierzająca do „czegoś”. Jednocześnie stanowi zgodę na przymus wewnętrzny czy przymus sumienia, dający poczucie homeostazy dążącej do rozwoju jednostki¹⁹.

BIBLIOGRAFIA

- Bińczycka J., *Między swobodą a przemocą w wychowaniu*, Kraków 1999.
- Bobrzyk D., Kołodziejczak L., Szecówka M., *Polsko-niemieckie konfrontacje pedagogiczne studentów resocjalizacji*, „Przegląd Uniwersytecki”, 2011, nr 5.
- Foltys R., *Rezultaty współpracy polsko-niemieckiej w placówkach resocjalizacyjnych dla młodzieży*, niepublikowana praca licencjacka napisana pod kierunkiem A. Szecówki, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu 2011.
- Melezini M., *Punitaryzm wymiaru sprawiedliwości karnej w Polsce w XX wieku*, Białystok 2003.
- Nawroczyński B., *O wychowaniu i wychowawcach*, Warszawa 1968.
- Philipczyk S., *Analiza porównawcza oddziaływań wychowawczych w polskiej i niemieckiej placówce resocjalizacyjnej*, niepublikowana praca licencjacka napisana pod kierunkiem A. Szecówki, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Raciborzu 2011.
- Pospiszyl K., *Resocjalizacja. Teoretyczne podstawy oraz przykłady programów oddziaływań*, Warszawa 1998.
- Pytka L., *Pedagogika resocjalizacyjna. Wybrane zagadnienia diagnostyczne i metodyczne*, Warszawa 2001.
- Pytka L., *Poprawczak – ostatni bastion „utopijnego re-socjalizmu”?*, „Opieka – Wychowanie – Terapia”, 2006, nr 1-2.
- Szecówka A., *Zarys humanizacji postępowania resocjalizacyjnego*, [w:] Nowacka L., Nycz E. (red.), *Racibórz. Dorastanie w przestrzeni miasta na początku XXI wieku*, Racibórz 2010.
- Szecówka A., *Między punitaryzmem a permissywnością w resocjalizacji nieletnich*, „Opieka – Wychowanie – Terapia”, 1996, nr 4.
- Urban B., *Doskonalenie instytucjonalnej (zakładowej) resocjalizacji młodzieży*, [w:] Kozaczuk F., Urban B., (red.), *Profilaktyka i resocjalizacja młodzieży*, Rzeszów 2001.

¹⁶ A. Szecówka, *Między punitaryzmem a permissywnością...*, dz. cyt., s. 8-9.

¹⁷ L. Pytka, *Poprawczak – ostatni bastion „utopijnego re-socjalizmu”?*, „Opieka – Wychowanie – Terapia”, 2006, nr 1-2, s. 46

¹⁸ J. Bińczycka, *Między swobodą a przemocą w wychowaniu*, Kraków 1999, s. 26.

¹⁹ Tamże, s. 29.

STRESZCZENIE

Artykuł odzwierciedla rezultaty badań komparatystycznych współpracujących ze sobą dwóch ośrodków resocjalizacyjnych: niemieckiego Jugendhilfezentrum Leinerstift w Grossefehn oraz polskiego Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Raciborzu. W celu uzyskania materiału badawczego, autorzy odbyli wizytę studyjną w analizowanych ośrodkach. Zebrany materiał obejmuje:

- genezę i rozwój 15-letniej współpracy obu ośrodków,
- podobieństwa i różnice stosowanych systemów wychowawczych,
- korzystne zmiany w oddziaływaniach resocjalizacyjnych zachodzące w toku współpracy analizowanych ośrodków,
- cykliczną wymianę polskiej i niemieckiej młodzieży poddanej procesowi resocjalizacji,
- udział polskich i niemieckich pracowników pedagogicznych oraz naukowców w konferencjach naukowych i szkoleniowych.

Przeprowadzona wieloaspektowa analiza komparatystyczna, w zakresie funkcjonowania polskiej i niemieckiej placówki resocjalizacyjnej, wzbogaca umiejętności praktyczne i wiedzę teoretyczną z pedagogiki porównawczej. Wzajemne kontakty pracowników i młodzieży przyczyniają się do eliminowania uprzedzeń oraz wzmacniania autentycznej przyjaźni i tolerancji.

Słowa kluczowe: resocjalizacja, optymalizacja, analiza komparatystyczna, niemieckie i polskie ośrodki resocjalizacyjne, liberalizm - rygoryzm.

OPTIMIZING EDUCATIVE ACTIONS THROUGH COLLABORATION BETWEEN POLISH AND GERMAN YOUTH DETENTION CENTERS

Summary

The paper reflects on the results of a comparative analysis conducted in two collaborating youth detention centres: Jugendhilfezentrum Leinerstift in Grossefehn, Germany and the Racibórz Youth Detention Centre in Poland. To obtain research data, the authors visited the two detention centres. The collected data include:

- the beginning and the development of the 15-year cooperation between the two centres;
- the similarities and differences in the applied pedagogical methods;
- favourable changes in rehabilitative treatment during cooperation between the analysed centres;
- periodic exchanges of the Polish and German youth under rehabilitation;
- the participation of Polish and German teachers and scholars in conferences and trainings.

The multispectual comparative analysis of the functioning of the Polish and German rehabilitation centres broadens our practical and theoretical knowledge of comparative pedagogy. The mutual contacts of the teachers and the youth facilitate the process of eliminating prejudices and promoting genuine friendship and tolerance.

Key words: rehabilitation, optimisation, comparative analysis, German and Polish youth detention centres, liberalism – rigour.